

agnovi commodiora esse multo, quam ut erat nobis nuntiatum: Vibullique virtutem, industriamque libenter agnovi. Nos adhuc in ea ora, ubi praepositi fumus, ita fumus, ut navem paratam haberemus. Ea enim audiebamus, & ea verebatur, ut, quodcumque tu consilium praecipisses, id nobis persequendum putaremus. Nunc, quoniam auctoritate & consilio tuo in spe firmiore sumus; si teneri posse putas Tarracinam, & oram maritimam, in ea manebo: etsi praesidia in oppidis nulla sunt. Nemo enim nostri ordinis in his locis est, praeter M. Eppium, quem ego Minturnis esse volui, vigilantem hominem & industrium. Nam L. Torquatium, virum fortem & cum auctoritate, Formiis non habemus: ad te profectum arbitramur. Ego omnino, ut proxime tibi placuerat, Capuam veni eo ipso die, quo tu Teano Sidicino es profectus. Volueras enim, me, cum M. Confidio Propratore, illa negotia tueri. Cum eo venissem, vidi T. Ampium delectum habere diligentissime, ab eo accipere Libonem summa item diligentia, & in illa colonia auctoritate. Fui Capuae, quoad Consules. Iterum, ut erat dictum ab Consulibus, veni Capuam ad Nonas Febr. cum fuisset triduum, recepi me Formias. Nunc quod tuum consilium, aut quae ratio belli sit, ignoro. Si tenendam hanc oram putas, quae & opportunitatem & dignitatem habet, & egregios cives, & ut arbitror, teneri potest; opus est esse, qui praestet. Sin omnia in unum locum contrahenda sunt; non dubito, quin ad te statim veniam: quo mihi nihil optatius est: idque tecum, quo die ab urbe discessimus, locutus sum. Ego, si cui adhuc videor seignior fuisse, dum ne tibi videar, non laboro: & tamen, si, ut video, bellum gerendum est; confido me omnibus facile satisfacturum. M. Tullium, meum necessarium, ad te misi: cui tu, si tibi videretur, ad me litteras dares.

1 M. Eppium] Hirrus de bello Afric. al. & ipse consularis, addat, nisi quis M. O. M. Oppium, unde quis fortasse legat: M. Puppius malit legere ex Caesare lib. III. de bello Afric. ut M. Puppius Pisonem virum bello civ. Malesp. consulari significet, praefertim cum, nostri 2 M. Tullium] M. Tullius Laurea, scriba dicitur, & L. Torquatium, qui erat ha Ciceronis. Ernestus.

CN. MAGNUS PROCOS. S. D. M. CICERONI IMP.

SI vales, bene est. Tuas literas libenter legi. Recognovi enim tuam pristinam virtutem etiam in salute communi. Consules ad eum exercitum, quem in Apulia habui, venerunt. Magnopere te hortor pro tuo singulari perpetuoque studio in Republicam, ut te ad nos conferas; ut communi consilio Reipublicae assistas opem atque auxilium feramus. Censeo via Appia iter facias, & celeriter Brundisium venias.

M. CICERO IMP. S. D. CN. MAGNO PROCOS.

CUM ad te literas misissem, quae tibi Canusi reddita sunt, suspicionem nullam habebam, te Reipublicae causa mare transiturum; eramque in spe magna fore ut in Italia possemus aut concordiam constituere, quae mihi nihil utilius videbatur, aut Republicam summa cum dignitate defendere. Interim, nondum meis literis ad te perlatis, ex his mandatis, quae D. Laelio ad Consules dederas, certior tui consilii factus, non expectavi, dum mihi a te literae redderentur: confestimque cum Quinto fratre, & cum liberis nostris iter ad te in Apuliam facere coepi. Cum Teanum Sidicinum venissem, C. Messius familiaris tuus mihi dixit, aliique complures, Caesarem iter habere Capuam: & eo ipso die mansurum esse Aeserniae. Sane sum commotus; quod, si ita esset, non modo iter meum interclusum, sed me ipsam plane exceptum putabam. Itaque tum Cales processi, ut ibi potissimum consistere, dum certum nobis ab Aesernia de eo, quod audieram, referretur. At mihi cum Calibus essem, affertur literarum tuarum exemplum, quas tu ad Lentulum consulem misisses. Haec scripta sic erant: *Litteras tibi a L. Domitio a. d. XIII Kal. Mart. allatas esse; earumque exemplum subscripseras; magnique interesse Reipublicae scripseras, omnes copias primo quoque tempore in unum locum convenire; & ut praesidii, quod satis esset, Capuae relinqueret.* His ego literis lectis in eadem opinione fui, quae reli-

reliqui omnes, te cum omnibus copiis ad Corfinium esse venturum: quo mihi, cum Cæsar ad oppidum castra haberet, tutum iter esse non arbitrabar. Cum res in summa expectatione esset, utrumque simul audimus, & quæ Corfinii acta essent, & te iter Brundisium facere cœpisse: cumque nec mihi, nec fratri meo dubium esset, quin Brundisium contenderemus; a multis, qui e Samnio Apuliaque veniebant, admoniti sumus, ut caveremus, ne exciperemur a Cæsare; quod is in eadem loca, quæ nos petebamus, profectus, celerius etiam, quam nos possemus, eo, quo intenderat, venturus esset. Quod cum ita esset: nec mihi, nec fratri meo, nec cuiquam amicorum placuit committere, ut temeritas nostra non solum nobis, sed etiam Republicæ noceret; cum præsertim non dubitarem, quin, si etiam tutum nobis iter fuisset, te tamen jam contemsequi non possemus. Interim accepimus tuas literas, Canusio a. d. x Kal. Mart. datas, quibus nos hortaris, ut celerius Brundisium veniamus: quas cum accepissemus a. d. III Kalend. Mart. non dubitabamus, quin tu jam Brundisium pervenisses; nobisque iter illud omnino interclusum videbatur: neque minus nos esse captos, quam qui Corfinii fuissent. Neque enim eos solos arbitrabamur capi, qui in armatorum manus incidissent, sed eos nihilo minus, qui regionibus exclusi intra præsidia, atque intra arma aliena venissent. Quod cum ita sit, maxime vellem primum semper tecum fuisse; quod quidem tibi ostenderam, cum a me Capuam rejiciebam; quod feci non vitandi oneris causa, sed quod videbam teneri illam urbem sine exercitu non posse. Accidere autem mihi nolebam, quod doleo viris fortissimis accidisse. Quando autem tecum ut essem non contigit: utinam tui consilii certior factus essem. Nam suspitione assequi non potui; quod omnia prius arbitratus sum fore, quam ut hæc Republicæ causa in Italia non posset duce te consistere. Neque vero nunc consilium tuum reprehendo, sed fortunam Republicæ lugeo: nec, si ego, quid tu sis secutus, non perspicio, idcirco minus existimo, te nihil nisi summa ratione fecisse. Mea quæ semper fuerit sententia, primum de pace vel iniqua conditione retinenda, deinde de ur-

be,

be, (nam de Italia quidem nihil mihi unquam ostenderas.) meminisse te arbitror. Sed mihi non sumo, ut meum consilium valere debuere: secutus sum tuum; neque id Republicæ causa, de qua desperavi, quæ & nunc afflicta est, nec excitari sine civili perniciosissimo bello potest: sed te quarebam; tecum esse cupiebam: neque ejus rei facultatem, si qua erit, prætermittam. Ego me in hac omni causa facile intelligebam pugnandi cupidis hominibus non satisfacere. Primum enim præ me tuli, me nihil malle quam pacem; non quin eadem timerem, quæ illi: sed ea bello civili leviora ducebamus. Inde suscepto bello, cum pacis condiciones ad te afferri, a teque ad ea honorifice & largè responderi viderem, duxi meam rationem; quam tibi facile me probaturum pro tuo in me beneficio arbitrabar. Memineram me esse unum, qui pro meis maximis in Republicam meritis supplicia miserissima & crudelissima pertulissem: me esse unum, qui, si offendissem ejus animum, cui tum, cum jam in armis essemus, Consulatus tamen alter, & triumphus amplissimus deferretur, subicerer eidem præliis: ut mea persona semper ad improborum civium impetus aliquid videretur habere populare. Atque hæc non ego prius sum suspicatus, quam mihi palam denuntiata sunt: neque ea tam perituri, si subeunda essent, quam declinanda putavi, si honeste vitare possem. Quam brevem illius temporis, dum in spe pax fuit, rationem nostram vides; reliqui facultatem res ademit. Iis autem, quibus non satisfacio, facile respondeo. Neque enim ego amicior C. Cæsari unquam fui, quam illi: neque illi amiciores Republicæ quam ego. Hoc inter me, & illos interest; quod, cum & illi cives optimi sint, & ego ab ista laude non absum, ego conditionibus, quod idem te intellexeram velle,

1 Duxi meam rationem] Hoc cogitavi: quid? non esse mihi sciendum, ut Cæsaris animum ostenderem: itaque pacis auctor fui, vel cum iis conditionibus, quas ille ferret, qui bello civili nihil esse miserius intelligerem: fecique id eo libentius, quia, cum ad pacis condiciones viderem a te honorifice, largèque responderi, meum consilium non arbitrabar a tua sententia discrepare.

Man.

2 Eisdem præliis] Contentionibus quibus olim subiectus fui Clodio quidem auctore, sed Cæsare impellente. Corrad. 3 Populare] Ut ep. 3. hujus libri. Hoc est, improbos homines, qui consilium inane perditum rempublicam, semper se impetere, persuasos hæc ratione se populam sibi faventem reddere posse. Grav.

velle, illi armis disceptari maluerunt. Quæ quoniam ratio vicit; perficiam profecto, ut neque Respublica civis a me animum, neque tu amici desideres.

CICERO ATTICO SAL.

XII. MIHI molestior lippitudo erat etiam, quam ante fuerat. Dictare tamen hanc epistolam malui, quam Gallo Fabio, amantissimo utriusque nostrum, nihil ad te literarum dare. Nam pridie quidem, quoquo modo potueram, scripseram ipse eas literas, quarum vaticinationem falsam esse cupio. Hujus autem epistolæ non solum ea causa est, ut ne quis a me dies intermittatur, quin dem ad te literas; sed etiam hæc justior, ut a te impetrarem, ut sumeres aliquid temporis; quo quia tibi perexiguo opus est, explicari mihi tuum consilium plane volo, ut penitus intelligam. Omnia sunt integra nobis: nihil prætermissum est, quod non habeat sapientem excusationem, non modo probabilem. Nam certe neque tum peccavi, cum¹ imperatam Capuam, non solum ignaviæ delectus, sed etiam perfidiæ suspicionem fugiens, ² accipere nolui; neque cum post conditiones pacis per L. Cæsarem & ³ Fabatum allatas cavi, ne animum ejus offenderem, cui Pompejus jam armatus armato Consulatum triumphumque deferret. Nec vero hæc extrema quisquam potest jure reprehendere, quod mare non transierim. Id enim, etsi erat deliberationis, tamen obire non potui. Neque enim suspicari debui; præsertim cum ex ipsius Pompeji literis, idem quod video te existimasse, non dubitarem, quin is Domitio subventurus esset. Et plane quid restum, & quid faciendum mihi esset, diutius cogitare malui.

Pri-

¹ Imperatam] Ab exercitu. Alii (Man. & Lamb.) imperatam. Corrad.

² Accipere nolui] Cum rejiciebam, ep. sup. nam postea, quamvis invite, cepi, ep.

³ hujus libri. Vide tamen, an totus hic locus ita legi debeat: Imperatam Capuam, non solum ignaviæ delectum, sed etiam perfidiæ suspicionem fugiens, accipere nolui. Nisi e-

nim accepisset Cicero, ignavus, & in Pompejum perfidus videri potuisset. Idem. Omnes editi libri retinent delectus.

³ Fabatum] Is est L. Roscius Fabatus, cujus & mentio in epistola Pollionis, & in argenteo nummo, in quo legitur: L. Roscius Fabati. Ursinus.

Primum igitur, hæc qualia tibi esse videantur, etsi significata sunt a te, tamen accuratius mihi perscribas, velim: deinde aliquid etiam in posterum prospicias, fingasque, quem me esse deceat, & ubi me plurimum prodesse Republicæ sentias; ⁴ ecquæ pacifica persona desideretur; an in bellatore sint omnia. Atque ego, qui omnia officio metior, recordor tamen tua ⁵ consilia; quibus si paruissem, tristitiam illorum temporum non subiissem. Memini, quid mihi tum suaveris per Theophanem, per Guleonem: idque sæpe ingemiscens sum recordatus. Quare nunc saltem ad illos calculos revertamur, quos tum abjecimus; ut non solum gloriosis consiliis utamur, sed etiam paulo salubrioribus. Sed nihil præscribo: accurate velim perscribas tuam ad me sententiam. Volo etiam exquiras, quam diligentissime poteris, (habebis autem, per quos possis) quid Lentulus noster, quid Domitius agat, quid asturus sit, quemadmodum nunc se gerant, num quem accuset, num cui succenseant. Quid dico, num cui? num Pompejo? omnino culpam omnem Pompejus in Domitium confert: quod ipsius literis cognosci potest: quarum exemplum ad te mitto. Hæc igitur videbis; &, quod ad te ante scripsi, Demetrii Magnetis librum, quem ad te misit de concordia, velim mihi mittas.

⁴ Ecquæ pacifica] Utrum me deceat in Italia remanere: quod pacificam aliquam mihi suadebas, ne omnia officio metier, personam republica videatur desiderare, sed salutis simul rationem habere, cuius auctoritate inter Cæsarem & Pompejum servanda Cæsaris amicitia. Idem. discordia sedentur. Man.

GN. MAGNUS PROCOS. M. MARCELLO, L.
LENTULO COSS. S. D.

EGO, quod existimabam, dispersos nos, neque Reipublicæ utiles, neque nobis præsidio esse posse, idcirco ad L. Domitium literas misi, primum uti ipse cum omni copia ad nos veniret: si de se dubitaret, ut cohortes XIX, quæ ex Piceno ad me iter habebant, ad nos mitteret. Quod veritus sum, factum est, ut Domitius implicaretur; neque ipse satis

Tom. VIII.

X x

firmus

firmus esset ad castra facienda, quod meas XIX, & suas XII cohortes tribus in oppidis distributas haberet: nam partim Albæ, partim Salmone collocavit: neque, si vellet, expedire posset. Nunc scitote, me esse in summa sollicitudine. Nam & tot & tales viros periculo obsidionis liberare cupio: neque subsidio ire possum, quod his duabus legionibus non puto esse committendum, ut illuc ducantur: ex quibus tamen non amplius XIV cohortes contrahere potui: quod Brundisium praesidium misi, neque Canusium sine praesidio, dum abessem, putavi esse dimittendum. D. Laelio mandaram, quod majores copias sperabam nos habituros, ut, si vobis videretur, alteruter vestrum ad me veniret: alter in Siciliam cum ea copia, quam Capuæ, & circum Capuam comparastis, & cum iis militibus, quos Faustus legit, proficisceretur; Domitius cum XII suis cohortibus eodem adjungeretur; reliquæ copiae omnes Brundisium cogerentur: & inde navibus Dyrrhachium transportarentur. Nunc, cum hoc tempore nihilo magis ego, quam vos, subsidio Domitio ire possim, seu per montes explicare; non est nobis committendum, ut ad has XIV cohortes, quas ego dubio animo habeo, hostis accedere, aut in itinere me consequi possit. Quamobrem placitum est mihi, ac ita video censerî Marcello, & cæteris nostri ordinis, qui hic sunt, ut Brundisium ducerem hanc copiam, quam mecum habeo. Vos hortor, ut quodcumque militum contrahere poteritis, contrahatis, & eodem veniatis quamprimum. Arma quæ ad me missuri eratis, iis, censeo, armetis milites, quos vobiscum habetis. Quæ arma superabunt, ea si Brundisium jumentis deportaritis, vehementer Reipublicæ profueritis. De hac re vellem nostros certiores faciatis. Ego ad P. Lupum, & C. Coponium Pratores misi, ut se nobis conjungerent; & militum quod haberent, ad vos deducerent.

¹ *Seu per montes*] Hoc nimirum dicit, bene teneat, neque per montes illum explicare possum Domitio subsidio venire ut urcare & educere. *Popma.*

GN.

GN. MAGNUS PROCOS. S. D. L. DOMITIO PROCOS.

MIROR, te ad me nihil scribere, & potius ab aliis, quam a te, de Republica me certiore fieri. Nos, disjecta manu, pares adversariis esse non possumus. Contractis nostris copiis, spero nos & Reipublicæ & communi salutis prodesse. Quamobrem cum constituisses, ut Vibullius mihi scripserat a. d. v Id. Febr. Corfinio proficisci cum exercitu, & ad me venire; miror quid causæ fuerit, quare consilium mutaris. Nam illa causæ, quam mihi Vibullius scribit, levis est, te propterea moratum esse, quod audieris Cæsarem firmo progressum in Castrum Truentinum venisse. Quanto enim magis appropinquare adversarius capit, eo tibi celerius agendum erat, ut te mecum conjungeres prius, quam Cæsar aut tuum iter impedire, aut me abs te excludere posset. Quamobrem etiam & etiam te rogo & hortor, id quod non destiti superioribus literis a te petere, ut primo quoque die Luceriam advenires, antequam copiae, quas instituit Cæsar contrahere, in unum locum coactæ nos a nobis distrahant. Sed si erunt, qui te impediunt, ut illas suas servant, æquum est me a te impetrare ut cohortes, quæ ex Piceno & Camerino venerunt, quæ fortunas suas reliquerunt, ad me missum facias.

¹ *Qui te impediunt*] Albani, Marfi, & ba, Marfi, Pelignis, & finitimis regionibus. *Manutius.*
Peligni duces, qui suas cohortes cum periculo ad Pompejanum ire nolent. *Circiter* ² *Illas*] XI cohortes. *Corradus.* Mihi videntur xv. cohortes Domitius coegerat, ex Aldetur legendum, *villas.* *Grævius.*

GN. MAGNUS PROCOS. S. D. L. DOMITIO PROCOS.

LITERAS abs te M. Calenius ad me attulit a. d. XIV Kalend. Mart. in quibus literis scribis, tibi in animo esse observare Cæsarem; & si secundum mare ad me ire cepisset, confestim in Sannium ad me venturum; sin autem ille circum istæ loca commoraretur, te ei, si propius accessisset.

X x 2

cessisset, resistere velle. Te animo magno & forti istam rem agere existimo: sed diligentius nobis est videndum, ne distracti pares esse adversario non possimus; cum ille magnas copias habeat, & majores brevi habiturus sit. Non enim pro tua prudentia debes illud solum animadvertere, quot in praesentia cohortes contra te habeat Caesar, sed quantas brevi tempore equitum & peditum copias contracturus sit. Cui rei testimonio sunt literae, quas Bussenius ad me misit; in quibus scribit, id quod ab aliis quoque mihi scribitur, praesidia Curionem, quae in Umbria & Tuscis erant, contrahere, & ad Caesarem iter facere. Quae si copiae in unum locum fuerint coactae, ut pars exercitus ad Albam mittatur, pars ad te accedat; ut non pugnet, sed locis suis repugnet, haerebis: neque solus cum ista copia tantam multitudinem sustinere poteris, ut frumentatum eas. Quamobrem te magnopere hortor, ut quamprimum cum omni copia huc venias. Consules constituerunt idem facere. Ego ¹ Metuscilio ad te mandata dedi, providendum esse, ne duae legiones sine Picentinis cohortibus in conspectum Caesaris committerentur. Quamobrem nolito commoveri, si audieris me regredi, si forte Caesar ad me veniet. Cavendum enim puto esse, ne implicatus haeream. Nam neque castra, propter anni tempus & militum animos, facere possum: neque ex omnibus oppidis contrahere copias expedit; ne ² receptum amittam. Itaque non amplius XIV cohortes Luceriam coegi. Consules praesidia omnia deducturi sunt, aut in Siciliam ituri. Nam aut exercitum firmum habere oportet, quo confidamus perrumpere nos posse; aut regiones ejusmodi obtinere, e quibus repugnemus. Id quod neutrum nobis hoc tempore contingit: quod & magnam partem Italiae Caesar occupavit; & nos non habemus exercitum tam amplum, neque tam magnum, quam ille. Itaque nobis providendum est, ut summam Reipublicae rationem habeamus. Etiam atque etiam te hortor, ut cum omni copia quamprimum ad me venias. Possumus etiam nunc Rem-

¹ Metuscilio] Alii, M. Tuscilio.

² Receptum] Ipsa oppida, quo receptum

habemus, quibus amissis, quo nos recipere-
mus, non esset. *Idem.*

Reipublicam erigere, si communi consilio negotium administrabimus: sin distrahemur, infirmi erimus. Mihi hoc constitutum est.

His literis scriptis, Sica a te mihi literas attulit & mandata. Quod me hortare, ut istuc veniam, id me facere non arbitror posse; quod non magnopere his legionibus confido.

CN. MAGNUS PROCOS. S. D. L. DOMITIO PROCOS.

LITERAE mihi a te redditae sunt a. d. XIII Kal. Mart. in quibus scribis, Caesarem apud Corfinium castra posuisse. Quod putavi & praemonui, sit, ut nec in praesentia committere tecum praelium velit; & omnibus copiis conductis, te implicet, ne ad me iter expeditum tibi sit: atque istas copias conjungere optimorum civium possis cum his legionibus, de quarum voluntate dubitamus: quo etiam magis tuis literis sum commotus. Neque enim eorum militum, quos mecum habeo, voluntati satis confido, ut de omnibus fortunis Reipublicae dimicem: neque etiam, qui ex delectibus conscripti sunt a Consulibus, convenerunt. Quare da operam, si ulla ratione etiam nunc efficere potes, ut te explices, huc quamprimum venias, antequam omnes copiae adversariorum conveniant. Neque enim celeriter ex delectibus huc homines convenire possunt: & si convenirent, quantum iis committendum sit, quod inter se ne noti quidem sunt, contra veteranas legiones, non te praeterit.

CICERO ATTICO SAL.

XIII. LIPPITUDINIS meae signum tibi sit librarii manus, & eadem causa brevitatis: etsi nunc quidem, quod scriberem, nihil erat. Omnis expectatio nostra erat in nuntiis Brundisinis. Si nactus hic esset Cnæum nostrum, spes dubia pacis: sin ille ante ¹ transmisisset, exitiosi belli metus. Sed vide scne, ² in quem hominem incidit Respublica? quam

acu-

¹ Transmisisset] Mare transmisisset. *Corr.*

² In quem hominem] Caesarem. *Idem.*

acutum, quam vigilantem, quam paratum? Si mehercule neminem occiderit, nec cuiquam quidquam ademerit, ab his, qui eum maxime timebant, maxime diligeretur. Multum mecum municipales homines loquuntur, multum rusticani. Nihil prorsus aliud curant nisi agros, nisi villulas, nisi nummos suos. Et vide, quam conversa res est. Illum, quo antea confidebant, metuunt; hunc amant, quem timebant. Id quantis nostris peccatis vitiisque evenerit, non possum sine molestia cogitare. Quæ autem impendere putarem, scripseram ad te; & jam tuas literas expectabam.

CICERO ATTICO SAL.

XIV. **N**ON dubito, quin tibi odiosa sint epistola quotidiana, cum præsertim neque nova de re aliqua certiore te faciam, neque novam denique jam reperiam scribendi ullam sententiam. Sed si, dedita opera, cum causa nulla esset, tabellarios ad te cum inanibus epistolis mitterem; facerem inepte. Euntibus vero, domesticis præsertim, ut nihil ad te dem literarum, facere non possum: & simul (crede mihi) requiesco paulum in his miseriis, cum quasi tecum loquor: cum vero tuas epistolas lego, multo etiam magis. Omnino intelligo, nullum fuisse tempus post has fugas & formidines, quod magis debuerit mutum esse a literis: propterea quod neque Romæ quidquam auditur novi: nec in his locis, quæ a Brundisio absunt propius, quam tu, biduum, aut triduum. Brundisii autem omne certamen vertitur hujus primi temporis: qua quidem expectatione torqueor: sed omnia ante nos sciemus. Eodem enim die video Cæsarem a Corninio post meridiem profectum esse, id est ¹ Feralibus, quo Canusio mane Pompejum; eo modo autem ambulat Cæsar, & iis ² diariis militum celeritatem incitat, ut timeam, ne citius ad

Brun-

¹ *Feralibus*] Cicero ex Fastis veterum Pontificum Feralia retulit in octavam Kalendas Martias, quo die Canusio decessit Pompejus, ut idem confirmat epistola prima libri sequentis. At Ovidius & alii posteriores alios Fastos sequuti, nempe eos qui a C. Cæsare & Augusto postea correcti fuerunt, eum

diem festum triduo ante collocant: ei enim assignant undecimum Kal. Marr. *Bojæ*.
² *Diariis*] Cum Manutio interpretandus, in singulos dies majore stipendio & præmiis *Grevis*. Malebat *diarii* Bosius: sed non audiendus est.

Brundisium, quam opus sit, accesserit. Dices: Quid igitur proficis, qui anticipes ejus rei molestiam, quam triduo sciturus sis? Nihil equidem. Sed, ut supra dixi, tecum perlibenter loquor: & simul scito, labare meum consilium, illud quod factis jam fixam videbatur: non mihi satis idonei sunt auctores ii, qui a te probantur. Quod enim unquam eorum in Republica forte factum extitit? aut quis ab his ullam rem laude dignam desiderat? Nec mehercule laudandos existimo, qui trans mare belli parandi causa profecti sunt: (quanquam hæc ferenda non erant) video enim quantum id bellum, & quam pestiferum futurum sit. Sed me movet unus vir; cujus fugientis comes, Republicam recuperantis socius videor esse debere. Totiesne igitur sententiam mutas? Egos tecum, tanquam mecum loquor. Quis autem est, tanta quidem de re, quin varie secum ipse disputet? Simul & elicere cupio sententiam tuam; si manet, ut firmior sim; si mutata est, ut tibi assentiar. Omnino ad id, de quo dubito, pertinet, me scire, quid Domitius acturus sit, quid noster Lentulus. De Domitio varia audimus, modo esse ³ in Tiburtino Lepidi; modo cum Lepido accessisse ad urbem: quod item falsum video esse. Ait enim Lepidus, eum nescio quo ⁴ penetrasse itineribus; occultandi sui causa, an maris ⁵ apiscendi, ne id quidem scit. Ignorat enim de filio. Addit illud, sane molestum; pecuniam Domitio satis grandem, quam is Corninii habuerit, ⁶ non esse redditam. De Lentulo autem nihil audimus. Hæc velim exquiras, ad meque perscribas.

³ *In Tiburtino*] Lambini lectio, fortasse Voluisset Muretus, nescio quo penetrasse itineris, &c.

⁴ *Penetrasse itineribus*] Videtur desiderari epithetum, quod cohæreat cum voce, *itineribus*, forte *occultis*, seu *deviis*. Lambin.

⁵ *Apiscendi*] Vist. pro *adipiscendi*.
⁶ *Redditam non esse*] Redditam esse tradit Cæsar lib. I. de Bello civili.

CICERO ATTICO SAL.

XV. ANTE diem v. Non. Mart. epistolas mihi tuas Ægypta reddidit, unam veterem iv. Kal. quam te scribis dedisse Pinario, quem non vidimus; in qua expectas, quidnam præmissus agat Vibullius; qui omnino non est vitus a Cæsare: (in altera epistola video te scire ita esse) & quemadmodum redeuntem excipiam Cæsarem; quem omnino vitare cogito: & ¹ aut Hæmonis fugam tendis, commutationemque vitæ tuæ; quod tibi puto esse faciendum; & , ignoras, Domitius ² cum fascibusne sit; quod cum scies, facies ut sciamus. Habes ad primam epistolam. Secuta sunt duæ, pridie Kal. ambæ datæ, quæ me convellerunt de pristino statu, jam tamen, ut ante ad te scripsi, labantem. Nec me movet, quod scribis, ³ Jovi ipsi iniquum: nam periculum in utriusque iracundia positum est: victoria autem ita incerta, ut deterior causa paratior mihi esse videatur. Nec me Consules movent, qui ipsi pluma aut folio facilius moventur. Officii me deliberatio cruciat, cruciavitque adhuc. Cautior certe est mansio: honestior existimatur trajectio. Malo interdum, multi me non caute, quam pauci non honeste fecisse existiment. De Lepido & Tullo quod quæris; illi vero non dubitant, quin Cæsari præsto futuri, in Senatūque venturi sint. Recentissima tua est epistola Kal. data; in qua optas congressum, pacemque non desperas. Sed ego, cum hæc scribebam, nec illos congressuros, nec, si congressi essent, Pompejum ad ullam conditionem accessurum putabam. Quod videris non dubitare, si Consules transeant, quid nos facere oporteat; certe transeunt:

vel

¹ Aut Hæmonis fugam tendis] Ita Vjñ. Man. Lamb. Hæc esse corrupta satis constat. Malaspina emendabat. Tu autem Hæmonis fugam tendis: vel, ad Hæmonis fugam intendis. Faerni enim liter habet intendis. Hoc est, Tu autem in Epirum navigare cogitas, & ab his rerum tumultibus te subducere; quemadmodum e bello Thebano Hæmon audivit. E sexcentis aliis conjecturis Grævianam Mongaltus noster seligit, ut non pessimam.

Ille autem scribendum censuit, ut tu ad Chæoniam fugam intendis. Chæonia enim, pars Epiri, in qua possessiones Attici erant. Leviori tamen mutatione, non Chæoniam, sed Hæmoniam legeris: nam Græciæ vetus fuit nomen. Olivetus.

² Cum fascibus] Quia Proconful.

³ Jovi ipsi iniquum] Id est, vehementer iratum, & exasperatum, ut nec Diis nec hominibus parcat. Victorius.

vel quo modo nunc est, transierunt. Sed memento, præter ⁴ Appium, neminem esse fere, qui non jus habeat transeundi. Nam aut cum imperio sunt; ut Pompejus, ut Scipio, ⁵ Setenas, Fannius, Voconius, Sextius, ipsi Consules; quibus more majorum concessum est vel omnes adire provincias: aut legati sunt eorum. Sed nihil ⁶ desidero: quid placeat tibi, & quid propemodum rectum sit, intelligo. Plura scriberem, si ipse possem: sed, ut mihi videor, potero biduo. Balbi Cornelii literarum exemplum, quas eodem die accepi, quo tuas, mihi ad te, ut meam vicem doleres, cum me derideri videres.

⁴ Appium] Jus transeundi non habebat, dum censet Sossenas, & intelligit M. Nonium quoniam Censor erat, nec cum imperio, ut Sufenentem, qui eo anno Cretam & Cyrenam proconful Pompejus Hispaniarum, Scipio Syriæ, &c. Pegasus. ⁶ Desidero] Lamb. Grut. Differo.

⁵ Setenas] Pighius, ad ann. 703. legem.

BALBUS CICERONI IMP. S.

OBSECRO te, Cicero, suscipe curam & cogitationem dignissimam tuæ virtutis, ut Cæsarem & Pompejum, perfidia hominum distractos, rursus in pristinam concordiam reducas. Crede mihi, Cæsarem non solum fore in tua potestate, sed etiam maximum beneficium te sibi dedisse judicaturum, si huc te rejicis. Velim, idem Pompejus faciat: qui ut adduci tali tempore ad ullam conditionem possit, magis opto, quam spero. Sed cum constiterit, & timere desierit, tum incipiam non desperare tuam auctoritatem plurimum apud eum valituram. Quod Lentulum Cos. meum voluisti hic remanere, Cæsari gratum, mihi vero gratissimum mediisfidius fecisti: nam illum tanti facio, qui non Cæsarem magis diligam: qui si passus esset, nos secum, ut consueram, loqui; & non se totum etiam & etiam ab sermone nostro avertisset, minus miser, quam sum, essem. Nam cave' putes hoc tempore plus me quemquam cruciari, quod eum, quem ante me diligo, video in Consulatu quidvis potius esse, quam

Tom. VIII.

Y y

Con-

¹ Qui non Cæsarem] Ut non, dixisset Cicero. Corradus.

Consulem. Quod si voluerit tibi obtemperare, & nobis de Cæsare credere, & Consulatum reliquum Romæ peragere, incipiam sperare, etiam consilio Senatus, auctore te, illo re-
latores, Pompejum & Cæsarem conjungi posse. Quod si factum erit, me satis vixisse putabo. Factum Cæsaris de Consilio totum² me probaturum scito: quo modo in hujusmodi re, commodius cadere non potuit, quam ut res sine sanguine conficeret. Balbi mei tuique adventu delectatum te valde gaudeo. Is quæcunque tibi de Cæsare dixit, quæque Cæsar scripsit, scio, re tibi probabit, quæcunque fortuna ejus fuerit, verissime scripsisse.

² Me probaturum scito] Ostendam recte factum a Cæsare. *Manut.* Vetus liber te probaturum scio. Ursinus.
³ Cæsar] Id ex precedentibus verbis interpret. Locum enim nullum habet; Omnia

sunt liquida, si deles. Hoc vult: Se tibi non os sublevisse, sed vera esse quæcunque tibi coram aut literis de Cæsaris animo in republica, deque ejus ad pacem propensione promissit. *Grævius.*

CICERO ATTICO SAL.

XVI. OMNIA mihi provisâ sunt, præter occultum, & tutum iter ad mare superum. Hoc enim mari uti non possumus hoc tempore anni. Illuc autem, quo spectat animus, & quo res vocat, qua veniam? cedendum enim est celeriter; ne forte qua re impediatur, atque alliger. Nec vero ille me ducit, qui videtur: quem ego hominem ἀπολιτικώτατον omnium jam ante cognoram; nunc vero etiam ἀπραγμάτατον. Non me igitur is ducit, sed sermo hominum, qui ad me a Philotimo scribitur. Is enim me ab optimatibus ait conscindi. Quibus optimatibus, dii boni? qui nunc quo modo occurrunt, quo modo autem se venditant Cæsari? Municipia vero? Deum: nec simulant, ut cum de illo ægroto vota faciebant: sed plane, quidquid mali hic Pisistratus non fecerit, tam gratum est, quam si alium facere prohibuerit. Hunc propitium sperant, illum iratum putant.

¹ Απολιτικώτατον] Gubernandæ Reipublice maxime imperitum. Απραγμάτατον, imperatoris artis maxime ignarum.

² Deum] Ut Deum Cæsarem colunt, di-

vinis honoribus prosequuntur. *Manut.*
³ De illo] Pompejo, ægrotante Neapoli. Vide Tuscul. I. 35.

AD ATTICUM LIB. VIII. 355

tant. Quas fieri censet ἀπαιτήσεις ex oppidis? quos honores? Metuunt, inquires: credo; sed mehercule illum magis. Hujus insidiosa clementia delectantur: illius iracundiam formidant. Judices DCCCL, qui præcipue Cnæo nostro delectabantur, ex quibus quotidie aliquem video, nescio quas ejus Lucerias horrent. Itaque quæro, qui sint isti optimates, qui me exturbent, cum ipsi domi maneant. Sed tamen, quicumque sunt, ἀιδέομαι Τράως. Et si, qua spe proficiscar, video; conjungoque me cum homine magis ad vastandam Italiam, quam ad vincendum parato: demum, quem expecto Et quidem, cum hæc scribebam IV. Nonas, jam expectabam aliquid a Brundisio. Quid autem aliquid? quam inde turpiter fugisset, & victor hic qua se referret, & quo. Quod ubi audissem; si ille Appia veniret, ego Arpinum cogitabam.

⁴ Απαιτήσεις] Occursus.

⁵ Judices DCCCL] Hic est numerus omnium Judicum collectus ex tribus ordinibus, Senatoribus, Equitibus, & Tribunis ærariis. Ego tamen magis probarem CCLX, quos in numerum judicum allegisset Pompejum, cum solus Consul esset, narrant Vel-lejus & Plutarchus: ob quod beneficium an-

tea illo delectabantur, postea horrebant ejus proscriptionem Luceria denuntiatam. *Popma.*

⁶ Αιδέομαι] Vide lib. II. epist. 5.

⁷ Demum] Απαιτήσεις, ut retineat, vel hominis causa, vel dolotis, pulsus, aut captus. *Manutius.*

